

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА ЇЇ ХАРАКТЕРИСТИКА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Політична система тісно пов'язана із середовищем, у якому вона функціонує і розвивається. Це зумовлює вибір способів, прийомів, засобів і методів здійснення влади. Україна, як й інші постсоціалістичні країни, перебуває на етапі трансформації своєї суспільно-політичної системи. Йдеться про перехід від авторитарно-тоталітарного суспільно-політичного устрою до демократичних режимів управління та розвиток високорозвиненого громадянського суспільства.

Україна пододала початковий етап перехідного періоду – проголошення незалежності й набуття атрибутів державності – і перейшла до етапу розвитку демократичних процесів, політичного та економічного облаштування, обравши демократичний тип політичної системи суспільства. Все чіткішими стають контури сучасної, повноцінної та цивілізованої країни з політичною та економічною визначеністю. Але цей процес відбувається складно, суперечливо, на тлі перманентних криз у політичній, економічній, соціальній та духовній сфері.

Для більш глибокого розуміння політичної системи доцільно визначити поняття «система». Поняття система виступає ключовим і для розуміння політики в сучасному світі. Система - це впорядкована сукупність взаємодіючих компонентів, яка виникає і функціонує для досягнення певної мети і володіє інтегративними якостями, що не властиві окремим компонентам, які її утворюють. Найскладнішою системою є суспільство. Суспільство повинно мати спеціальну підсистему, призначену для саморегулювання. Нею якраз і є політична система, що перебуває в складних структурно-функціональних взаємозв'язках з іншими підсистемами: економічною, соціальною, духовною. Побудову першої теоретичної моделі політичної системи пов'язують з ім'ям Д. Істона та його працею «Політична система» (1935 р.).

Поняття політичної системи виконує в політології важливу методологічну функцію. По-перше, воно дає змогу уявити політичне життя саме як систему поведінки людей, виявити механізми впливу політичних дій окремих осіб і цілих політичних груп на характер політичних інститутів та їхню структуру. По-друге, такий підхід дає можливість розглянути політику як цілісне суспільне явище, проаналізувати способи та форми її взаємодії з навколишнім середовищем, компонентами якого можуть бути природа, економіка, культура, соціальна структура. По-третє, здійснення такого системного підходу уможливорює виявлення способів підтримання рівноваги й стабільного стану політичної системи, її здатності адаптуватися до впливу зовнішнього середовища. І нарешті, по-четверте, методологічна функція поняття політичної системи полягає в забезпеченні єдності, цілісності суспільного організму, що неминує включає численні відмінності, різнонапрямлені тенденції суспільних процесів. Саме політична система за цих умов стає засобом соціальної інтеграції суспільства, важливим фактором стримування деструктивного впливу соціальних відмінностей на функціонування складових частин суспільного організму [1, с. 21-23].

У межах політичної системи відбувається весь політичний процес. Ось чому одна з найважливіших функцій цієї системи полягає в тому, щоб домагатися адекватного відображення пріоритетних для неї соціальних інтересів у політичних рішеннях, що ухвалюються, та їхнього безумовного виконання [2, с. 49].

У колишньому СРСР домінували погляди, які ототожнювали політичну систему лише з політичними інститутами - державою, партіями, громадськими організаціями і

¹ Науковий керівник: Харченко Н.П.

трудовими колективами. Поширеною серед них була думка про широкий і вузький підхід до політичної системи. За широкого підходу елементами політичної системи вважали не лише політичні інститути, а і їх функціонування, а також політичні ідеї, цінності, політичну культуру. При вузькому розумінні політичної системи в неї включали механізм здійснення політичної влади й управління (політичні установи, організації і норми), але не включали політичну діяльність її відображення у свідомості людей.

Сучасну політичну систему України можна назвати пострадянською. Вона характеризується поступовим переходом від командної до соціо-примирливої системи, поєднуючи в собі ознаки кожної з них. З одного боку маємо сильно розвинену державну бюрократію, відсутність дієвого громадського контролю за владою, слабкість громадянського суспільства, «зрощення» влади і бізнесу тощо. З іншого – існує демократичний виборчий процес, розвивається багатопартійність, створюються умови для розвитку сучасної правової держави, формуються змагальні відносини між владою та опозицією і т.ін.

Для пострадянського типу характерні такі риси, як: надмірна політизація народних мас, поява демократичних інститутів та інших демократичних елементів у суспільстві з одночасним існуванням залишків тоталітаризму та командно-адміністративної системи. Ця обставина призводить до посилення боротьби за владу, яка в суспільстві все більше набирає форми міжпартійної боротьби. У суспільстві поширюються крайньорадикальні погляди «лівого» й «правого» спрямування, посилюється націоналізм. Перехідний тип політичної системи характеризується також швидким зниженням рівня життя народу, руйнуванням його духовності, стрімким зростанням злочинності тощо.

Також до цього часу маємо стару радянську адміністративну систему то великих, то дуже дрібних 25 областей з нечітко розділеними функціями державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування. Разом із тим, у процесі становлення сучасної політичної системи необхідно враховувати особливості історичного розвитку й становлення частин території України. Ми повинні бути свідомі того, що історична територія України формувалась із трьох частин: Наддніпрянщини і Західної України як двох етнографічних центрів українства, та третього ареалу — широкої зони пізньої колонізації, яка охоплює схід та південь країни. В свою чергу, Західна Україна формувалась як складова трьох частин: Буковини, Галичини й Волині та Закарпаття. В Східній Україні як специфічний регіон ми можемо виділити Слобожанщину. На цей географічний у своїй основі поділ накладається той, базою якого є соціально-політичні чинники і особливості правового становища зазначених частин, тобто історичний розвиток першого і третього ареалів у складі Російської держави та СРСР, а другого — у складі центрально- і східноєвропейських держав. Нарешті, не можна не брати до уваги і третю «лінію розлому», пов'язану з дією конфесійного чинника: по цій «лінії» діють, насамперед, розбіжності між православною та греко-католицькою традиціями в українському християнстві [3, с. 195-196].

Таким чином, формування території сучасної України відбувалося протягом тривалого історичного періоду. Тому поєднання регіональних відмінностей залишається надзвичайно актуальним. Вирішення існуючих суперечностей можливе лише за умов урахування об'єктивних чинників розвитку і становлення територіального устрою України. На нашу думку, Україна може бути федерацією окремих регіонів (земель). Це, в свою чергу, дозволить визначити оптимальні форми державної влади. За такої умови Україна повинна мати двопалатний парламент.

Удосконалення політичної системи українського суспільства справедливо пов'язується з політичною реформою. Початком зазначеного процесу можна вважати «протестне» голосування у ході президентських виборів 1999 р., яке призвело до перемоги представника комуністів у десяти областях України і АР Крим. Надалі

ініціативу підтримав Президент України, який виявив бажання приступити до рішучого розв'язання існуючих проблем.

За роки своєї незалежності Українська держава пройшла складний конституційний процес - від Декларації про Державний суверенітет України (16 липня 1990 р.), укладення Конституційного договору між Президентом України і Верховною Радою України (8 червня 1995 р.) до прийняття 28 червня 1996 року Конституції України - та обрала демократичний тип суспільно-політичного устрою. Тим самим Україна завершила початковий етап перехідного періоду - проголошення незалежності, набуття атрибутів державності - і перейшла до етапу розвитку демократичних процесів у політичній та економічній сферах, досягнення високих стандартів у соціальному розвитку. Феномену політичної трансформації суспільства була присвячена ціла низка «круглих столів», проведених з ініціативи Національного інституту стратегічних досліджень, в яких брали участь як науковці, так і політики. Зокрема, в 2003 р. обговорювалися питання, пов'язані з проведенням політичної реформи. Так, на думку одного з учасників «круглого столу», заступника директора Інституту держави і права імені В.М. Корецького, В.Ф. Погорілка, існуюча політична система не набула завершеного вигляду через відсутність основоположного елемента — правлячої політичної партії або правлячого блоку партій. Тому формування політичної системи повинно відбуватися шляхом пропорційності у виборчому процесі. Завдяки цьому в парламенті буде створена більшість, яка необхідна «для формування відповідального уряду, для того щоб за уряд, за його діяльність несли відповідальність одна чи кілька партій» [4, с. 13-14].

Поступово, у ході постійних напрацювань політиків, науковців, представників влади, були вирішені питання про пряму законодавчу дію Всеукраїнського референдуму (Рішення Конституційного Суду України у справі про всеукраїнський референдум за народною ініціативою від 27.03.2000 р. № 3-рп/2000), двопалатного парламенту, скорочення на третину депутатського корпусу та одночасне проведення виборів до органів державної влади та місцевого самоврядування. Була озвучена, але не зібрала значного кола прихильників ідея обрання президента парламентом.

Наступним кроком до політичної реформи став прийнятий 25.03.2004 р. новий виборчий закон. Відповідно до Закону встановлювалася пропорційна система виборів за партійними списками і виборчим бар'єром у 3%.

Існуючі нововведення і напрацювання знайшли своє відображення у Законі «Про внесення змін до Конституції України», прийнятому 08.12.2004 р.

Згідно із Законом у країні встановлена парламентсько-президентська форма правління. Свідченням цього є розширення повноважень Верховної Ради у площині відносин з урядом (призначення за поданням Президента прем'єр-міністра та за поданням прем'єр-міністра — складу кабінету, відповідальність Кабінету Міністрів перед Верховною Радою, прерогатива парламенту на розпуск Кабінету Міністрів). До цього додається розширення права Президента на достроковий розпуск парламенту, що повністю узгоджується із принципом стримувань і противаг гілок влади. Також визначено п'ятирічний термін повноважень Верховної Ради, несумісність депутатського мандата з іншими видами діяльності та про імперативний мандат [4, с.15].

Україна стала рівноправною учасницею багатьох міжнародних організацій і об'єднань, у тому числі і Ради Європи; укладено угоди про співробітництво з провідними міжнародними союзами (ЄС і НАТО); набуто без'ядерного статусу; послідовно здійснюється перехід від командної економіки до ринкового господарства; все міцнішою стає національна валюта. В Україні конституційно закріплено основні принципи демократичної організації політичного життя суспільства - народного суверенітету, представництва, поділу влади, багатопартійності, ідеологічної багатоманітності тощо. Носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи

місцевого самоврядування. Йдеться про те, що легітимність влади виходить від народу, який через вибори виявляє свою волю владним структурам і через вибори контролює їх.

З точки зору особливостей загальносистемних якостей, політична система України характеризується як:

- відносно стабільна (на поверхні) система, яка спроможна легко трансформуватися в нестабільну внаслідок поглиблення конфліктів між основними політичними блоками, у т. ч. й усередині державного механізму;
- система з відносно низьким темпом соціальних процесів та недостатньо сприйнятлива до соціальних новацій;
- молода самостійна система, яка фактично не має достатньо ефективних сучасних традицій та досвіду самостійного функціонування;
- централізована, з деякими елементами регіоналізації та децентралізації;
- система, що здійснює не весь комплекс функцій, які є необхідними для забезпечення нормального функціонування цивілізованого суспільства;
- перехідна від закритої до відкритої;
- система, що діє в умовах надзвичайної, а не нормальної ситуації.

Політичну систему в Україні ще не можна вважати сталою, тому саме виборчі процеси слугують імпульсом до її вдосконалення та зростання політичної зрілості громадян і формування нової політико-управлінської еліти зі зростанням її політичної свідомості та відповідальності перед народом за державотворчі процеси на шляху до демократії.

Як висновок зазначимо, що без прийняття законів про державно-територіальний устрій, про Адміністрацію Президента України, Кабінет Міністрів неможливо встановити стабільну політичну систему. Політична модернізація в Україні можлива лише за умови подолання політичної кризи, коли політична еліта отримує підтримку «знизу» і «ззовні» на кардинальні політичні реформи.

Список використаних джерел

1. Паламарчук В. М., Литвиненко О. В., Янішевський С. О. Трансформація демократії та пошук стратегії суспільно-політичного розвитку України: Монографія. (Серія «Стратегія політики і політичний аналіз»). — Вип. 7. — К., 2003. — 120 с
2. Сухонос В. В. Динаміка сучасного державно-політичного режиму в Україні: антиномія демократизму і авторитаризму: Монографія. — Суми, 2003. — 336 с
3. Нагарна Л. П. Політична культура українського народу: історична ретроспектива і сучасні реалії. — К., 1998. — С 195—196.
4. Формування якісно нової політичної системи в Україні: влада, партії, суспільство // Трибуна. - 2000. - № 3-4 . - С. 13-15

**Здобувач вищої освіти ступеня «бакалавр» 2 курсу
Навчально-наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ**

**Здобувач вищої освіти ступеня «бакалавр» 5 курсу
Кропивницького відділення ННІЗДН Національної
академії внутрішніх справ**

**Професор кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, старший науковий співробітник.**

**Сарібекян Юлія Артурівна; Сірда Інна Михайлівна; Лов'як Олег Орестович
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ БУЛІНГУ**

Що таке булінг? Звідки він з'явився? І як з ним боротися? Сьогодні ці питання постають дуже гостро, адже дана проблема, на жаль, не аби як поширена у сучасному суспільстві. Як відомо, й Україна не є винятком. Насилля у школі, дідівщина,